

ПРАВО КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ ЯК ГАЛУЗЬ ПРАВА

КУДЕРСЬКА Надія Іванівна - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

orcid.org/ 0000-0002-7981-057X

УДК 341.24 (477)

DOI 10.32782/LAW.UA.2022.4.2

Стаття «Право культурної спадщини України як галузь права» присвячена актуальній теоретичній проблемі, яка в Україні не набула належного розкриття. Її метою є дослідження права культурної спадщини України як галузі права; розкриття системи права культурної спадщини; визначення предмета, об'єкта, методів, принципів цього права тощо. Підкреслено, що галузь права культурної спадщини України знаходиться на стадії формування і фактично не набуває належного подальшого розвитку через нерозвиненість пам'яткоохоронного законодавства.

У цій галузі виокремлено певні підгалузі, які вже вийшли за межі правових інститутів, наприклад, право захисту культурної спадщини чи право популяризації культурної спадщини формуються як комплексні підгалузі права культурної спадщини на перетині публічних та приватних інтересів, бо увібрали в себе його елементи, мають відносно самостійний аспект прояву предмета правового регулювання. Вказано, що право культурної спадщини України включає як прості інститути (інститути архітектурної спадщини; охорони археологічної спадщини тощо), так і змішані, у яких присутні відносини, що відрізняються за формою, але тісно пов'язані з іншими за своїм призначенням, наприклад, інститути ввезення-вивезення культурних цінностей; управління і контролю; експертизи; оцінки; юридичної відповідальності за правопорушення пам'яткоохоронного законодавства, ін.

Зазначено, що предметом права культурної спадщини є сукупність всіх вищевказаних

однорідних специфічних суспільних відносин у сфері культурної спадщини; об'єктом(и) цього права - об'єкти культурної спадщини; методом права культурної спадщини є сукупність засобів і способів впливу на учасників суспільних відносин з метою забезпечення правових вимог щодо охорони, захисту, збереження, використання тощо об'єктів культурної спадщини, а також забезпечення права на доступність до культурних цінностей для кожного громадянина. Наведено загальні і спеціальні принципи цього права, які не є застиглими категоріями і розвиваються разом із динамічним розвитком як цього національного права, так і міжнародного права культурних цінностей.

Ключові слова: право культурної спадщини, галузь права, система, предмет, об'єкт, методи, принципи.

Постановка проблеми

Наука права культурної спадщини є відносно молодого. Вона бере початок у працях таких учених, як Емера де Ваттеля (Право народів, или Принципы естественного права, применяемые к поведению и делам наций и суверенов), Гуго Гроція (О праве войны и мира), Ф.Ф. Мартенса (Современное международное право цивилизованных народов), М.К. Реріха (Культура и цивилизация), ін. [5, с. 6] Культурна спадщина є духовним, культурним, економічним та соціальним капіталом надзвичайної цінності, основою для сучасної науки й творення культури, головною підставою для національної самоповаги та

визнання світовою спільнотою. Проте право культурної спадщини в Україні не набуло належного дослідження і розвитку.

Аналіз останніх публікацій

Питання галузі культурної спадщини України в правовій науці не досліджувалися.

Мета і завдання

Дослідити право культурної спадщини України як галузь права; розкрити систему права культурної спадщини; визначити предмет, об'єкт, методи, принципи цього права.

Виклад основного матеріалу

Питання про критерії розподілу права на галузі та інститути постійно знаходяться в центрі уваги вчених-юристів. Критерієм такого розподілу, як відомо, спочатку було визначено предмет правового регулювання (1938–1941 рр.), але потім (1955–1958 рр.) додатковим критерієм став метод правового регулювання, під яким розуміється сукупність прийомів, заходів і засобів впливу права на суспільні відносини. Предмет, як відомо, є матеріальним критерієм розмежування норм права за галузями, а метод виступає додатковим юридичним критерієм, бо є похідним від предмета [5, с. 13].

Галузь права культурної спадщини України знаходиться на стадії формування і фактично не набуває належного подальшого розвитку через нерозвиненість пам'яткоохоронного законодавства. Проте вже можна констатувати, що вона вийшла за межі підгалузі. Визначальними для предмета українського права культурної спадщини є низка групи суспільних відносин, які визначають дихотомічний зв'язок культурного права людини щодо культурної спадщини і обов'язок держави зі створення гарантії цього права, а саме відносини щодо: 1) охорони, захисту, збереження тощо культурної спадщини; 2) управлінської, виконавчої та розпорядчої діяльності держави в особі уповноважених суб'єктів публічної адміністрації об'єктами культурної спадщини; 3) участі громадян в управлінні пам'яткоохоронною сферою; 4) використання уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації/фізичними

чи юридичними особами об'єктів культурної спадщини; 5) забезпечення права на доступність до культурних цінностей для кожного громадянина, 6) юридичної відповідальності за правопорушення пам'яткоохоронного законодавства, ін. Ці відносини часто переплітаються між собою в різних комбінаціях. Їх можна розподілити на більш дрібні групи суспільних відносин за предметною ознакою, приміром, враховуючи розподіл самих об'єктів культурної спадщини на нематеріальні та матеріальні, або розподіл останніх на рухомі й нерухомі тощо.

Багатоманітність суспільних відносин, що становлять предмет права культурної спадщини, зумовлює виділення в його системі відносно самостійних елементів. Вони виступають у вигляді сукупностей норм (так званих нормативних утворень), які мають назву підгалузей та інститутів. Так, у праві культурної спадщини України можна виділити як підгалузі права, зокрема, право охорони культурної спадщини, право використання культурної спадщини, так і значну низку інститутів.

Під системою права культурної спадщини як галузі права розуміють його внутрішню структуру, основними складовими елементами якої є підгалузі, правові інститути й норми права, які узгоджені між собою. А вся система будується на закономірностях, вироблених юридичною наукою та практикою, що дозволяє виявити, з яких інститутів і субінститутів, підгалузей складається певна галузь права і як ці складові елементи взаємодіють між собою.

У цій галузі виокремлюються певні підгалузі, які вже вийшли за межі правових інститутів. Зовнішнім виявом підгалузі, як відомо, є наявність у ній такої групи норм, яка містить загальні принципіві положення, притаманні декільком (але не всім) правовим інститутам цієї галузі. Підгалузь права, як відомо, – це сукупність правових норм, що регулює суспільні відносини в певній сфері, котра виокремлюється в межах загального предмета. Так, наприклад, право захисту культурної спадщини чи право популяризації культурної спадщини формуються як комплексні підгалузі права культурної спадщини на перетині публічних та приватних інтересів, бо

увібрали в себе його елементи, мають відносно самостійний аспект прояву предмета правового регулювання.

Правовий інститут – необхідна ланка в системі права. Він є системою взаємопов'язаних норм, що врегульовують відносно самостійну сукупність суспільних відносин або їх компоненти, властивості. Право культурної спадщини України включає як прості інститути (інститути архітектурної спадщини; охорони археологічної спадщини тощо), так і змішані, у яких присутні відносини, що відрізняються за формою, але тісно пов'язані з іншими за своїм призначенням, наприклад, інститути ввезення-вивезення культурних цінностей; управління і контролю; експертизи; оцінки; юридичної відповідальності за правопорушення пам'яткоохоронного законодавства, ін. Це пояснюється комплексністю права культурної спадщини.

Право культурної спадщини поєднує правові норми, які зобов'язують, забороняють, уповноважують, заохочують, прямо приписують зобов'язаним суб'єктам постійно й регулярно здійснювати певні позитивні організаційні дії (норми про компетенцію органів охорони культурної спадщини та їх посадових осіб, норми про порядок їх формування та інші), та здебільшого відрізняються імперативним характером, який не завжди пов'язаний з реалізацією у цій сфері державно-владних повноважень суб'єкта влади (ідентифікація, документування, дослідження, збереження, охорона, захист, популяризація, відродження тощо), а й у наданні фізичним та юридичним особам права вимагати від владних структур належних дій у їх інтересах (дослідження, збереження, охорона, захист, документування тощо).

Єдність правових норм, що утворюють право культурної спадщини, визначається, по-перше, єдністю вираженої в них державної волі; по-друге, єдністю принципів, а також кінцевої мети і завдань пам'яткоохоронного законодавства; по-третє, єдністю механізму правового регулювання суспільних відносин щодо культурної спадщини, зокрема з її охорони, збереження та використання. Водночас ці норми розрізняються за своїм конкретним змістом, характером розпоряджень, сферами дії, формам вираження,

санкціям тощо. В основу такого розподілу покладено перш за все різноманітність і специфіку пам'яткоохоронних відносин, властивий їм саме охоронний характер. І хоча серед них неминуче виникають колізії, у своїй сукупності вони є єдиною системою з власними внутрішніми закономірностями й тенденціями.

Система права культурної спадщини ґрунтується на логічному, послідовному розподілі цих норм і їх об'єднанні в однорідні правові комплекси (підгалузі, інститути і субінститути) з урахуванням змісту і характеру регульованих ними відносин у цій сфері, відображає взаємозв'язок і взаємообумовленість правового регулювання щодо культурної спадщини (охорони, збереження, використання тощо) як цілісного соціального явища. Тому ця система має свою об'єктивну основу: її побудова обумовлена не лише структурою чинного законодавства України щодо культурної спадщини, а й вимогами негативної практики втрати об'єктів матеріальної культурної спадщини, яка робить істотний вплив на формування норм права культурної спадщини, допомагає визначити їх роль у процесі формування державної культурної політики.

За характером дії норми цього права з певною умовністю поділяють на матеріальні й процесуальні, а останні є засобом практичної реалізації матеріальних норм. І матеріальні, і процесуальні норми можуть міститися як у суто пам'яткоохоронних, так і в інших законодавчих актах, що пов'язано з їх «плаваючим» характером у системі комплексної галузі права культурної спадщини, яка є значно більшою абстракцією, ніж відповідна галузь законодавства. Зокрема, адміністративно-правові норми, за допомогою яких регулюється поведінка суб'єктів, визначаються права фізичних та юридичних осіб, формуються, охороняються й захищаються адміністративно-правові відносини в цій сфері, організується й забезпечується функціонування публічної адміністрації тощо, містяться у пам'яткоохоронному законодавстві України. Наприклад, за Законом України «Про охорону культурної спадщини» (преамбула) [4] «охорона об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів держав-

ної влади та органів місцевого самоврядування», тобто зобов'язано органи державної влади та органи місцевого самоврядування визнати пріоритетним завданням – охорону об'єктів культурної спадщини.

Основний регулюючий вплив цих норм на такі відносини полягає в тому, що ними визначається коло суб'єктів, на які розповсюджується їх дія; формують обставини, за яких ці суб'єкти керуються її приписами; розкривають зміст самого правила поведінки. Ці норми з притаманними їм всього кола ознак правових норм (загальнообов'язковість, формальна визначеність, забезпечення її виконання державними примусом та інше) виражають регулятивну роль права, що виявляється в такому:

1) забезпечують необхідне впорядкування та функціонування як системи державного управління охороною культурної спадщини, так і окремих її ланок, раціональної їх взаємодії, зокрема в Законі України «Про охорону культурної спадщини» (розд. II) [4];

2) визначають той або інший варіант належної, тобто відповідної інтересам правової держави, поведінки всіх осіб і організацій, що діють безпосередньо у сфері публічного адміністрування, і виконують той або інший обсяг функцій, наприклад, органи охорони культурної спадщини обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (Закон України «Про охорону культурної спадщини» [4, ст. 6]), тим або що іншим чином зачіпають своїми діями інтереси цієї сфери, наприклад, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури (Закон України «Про охорону культурної спадщини» [4, ст. 10]);

3) діють у сфері публічного адміністрування і, перш за все, забезпечують діяльність публічної адміністрації, тобто виконання, проведення в життя вимог законодавства України, зокрема за Законом України «Про охорону культурної спадщини» [4] у розділі II «Управління охороною культурної спадщини»;

4) визначають межі належної поведінки у сфері публічного адміністрування, встановлюють і забезпечують режим законності і державної дисципліни в суспільних відносинах при здійсненні цього адміністрування

(розд. II Закону України «Про охорону культурної спадщини» [4]);

5) незважаючи на несистематизованість через розміщення в різних за юридичною силою нормативно-правових актах: законах, під-законних нормативно-правових актах публічної адміністрації, у тому числі органів місцевого самоврядування, є актом правотворчості, елементом компетенції уповноважених владних суб'єктів досліджуваної сфери (розд. II Закону України «Про охорону культурної спадщини» [4]);

6) регулюють суспільні відносини, що виникають з приводу здійснення громадськими організаціями управлінських функцій, делегованих їм компетентними державними органами, наприклад, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури (Закон України «Про охорону культурної спадщини» [4, ст. 11]).

Фактично право культурної спадщини України є галуззю права з таких критеріїв: 1) самостійний аспект прояву предмета правового регулювання – суспільні відносини щодо культурної спадщини; 2) об'єктивність відокремлення групи суспільних відносин щодо культурної спадщини; 3) наявність групи норм щодо культурної спадщини, яка містить загальні принципові положення, притаманні декільком її правовим інститутам; 4) єдність встановлених (санкціонованих) державою однорідних правових норм; 5) наявність системи однорідних інститутів, підгалузей тощо.

Виходячи з наведеного, право культурної спадщини України є комплексною галуззю права, яка охоплює системно поєднані правовими методами встановлені (санкціоновані) державою однорідні правові норми, інститути та підгалузі права, які врегульовують суспільні відносини щодо культурної спадщини.

Предметом права культурної спадщини є сукупність усіх вищевказаних однорідних специфічних суспільних відносин у сфері культурної спадщини. Їх органічність і стійкість зумовлюють стабільність цієї галузі права, а характер тісно пов'язаний з об'єктом(и) даного права. Ними є об'єкти культурної спадщини, стосовно яких складаються відповідні відносини. Об'єкт права культурної спадщини не є однорідним. Відповідно до

Закону України «Про охорону культурної спадщини» [4] виділяють за типами споруди, комплекси (ансамблі) та визначні місця, а також за видами – археологічні, історичні, монументального мистецтва, архітектури та містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтні, науки і техніки, навколишнє природне середовище в цілому та три його головні елементи: природні ресурси; природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні; здоров'я й життя людей (ст. 5). Усе різноманіття відповідних об'єктів охоплюється поняттям культурна спадщина, що є сукупністю успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини (ст. 1).

Для цієї комплексної галузі її метод не є таким «своїм», як, наприклад, методи класичних однорідних галузей права – адміністративного, кримінального, цивільного, господарського, аграрного, екологічного, митного, інших. Водночас право культурної спадщини запозичує методи правового регулювання у цих галузях права, використовуючи їх для власних потреб. Класичні галузеві методи немовби отримують «подвійну прописку» – в однорідній і комплексній галузях права, пристосовуючи галузеві елементи до комплексного їх застосування, комплексна галузь не деформує ці елементи і не позбавляє їх галузевої природи й належності.

Метод права культурної спадщини – це сукупність засобів і способів впливу на учасників суспільних відносин з метою забезпечення правових вимог щодо охорони, захисту, збереження, використання тощо об'єктів культурної спадщини, а також забезпечення права на доступність до культурних цінностей для кожного громадянина.

Учасниками таких відносин є:

- фізичні особи – громадяни України, іноземці, особи без громадянства;
- юридичні особи – органи виконавчої влади, будь-які інші державні органи, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи, організації (в особі їхніх керівників, які очолюють органи управління цих підприємств, установ, організацій);

➤ колективні суб'єкти (утворення), які не мають ознаки юридичної особи, але тією чи іншою мірою наділені чинним пам'яткоохоронним законодавством певними правами й обов'язками: структурні підрозділи державних і недержавних органів, підприємств, установ, організацій, деякі інші громадські утворення (на кшталт загальних зборів громадян за місцем проживання).

Для реалізації дихотомічного зв'язку культурного права людини щодо культурної спадщини і обов'язок держави зі створення гарантії цього права застосовуються методи правового регулювання, що є сукупністю способів додержання законності, забезпечення підпорядкованості державного управління чинним правовим нормам. Діяльність у сфері правового регулювання базується на застосуванні методів розроблення та видання юридичних норм, які упорядковують, наприклад, відносини між органами влади та суспільством, громадянами; між органами державного управління згідно з визначеним їх правовим статусом і розподілом повноважень тощо.

Праву культурної спадщини України притаманні майже всі методи адміністративного права, а саме: імперативний метод (метод владних приписів), метод рекомендацій, диспозитивний метод (надає суб'єктам певну альтернативну можливість вибору варіантів поведінки в межах закону) інші. Найбільш широко в цій сфері використовується класичний (імперативний) адміністративно-правовий метод. Це виявляється у встановленні дозволів та заборон, нормуванні, сертифікації, ліцензуванні та проведенні експертизи, застосуванні заходів адміністративної відповідальності за пам'яткоохоронні правопорушення тощо.

За допомогою кримінально-правового методу в цьому праві здійснюється боротьба зі злочинами в пам'яткоохоронній сфері, а за допомогою цивільно-правового методу вирішуються спірні питання, зокрема, стягнення фінансових санкцій за порушення пам'яткоохоронного законодавства України. Цивільна (матеріальна) відповідальність настає, зокрема, в разі завдання шкоди відповідними правопорушеннями, відновлення порушених неправомірними діями об'єктів культур-

ної спадщини тощо, при цьому застосовується цивільно-правовий метод з відповідною специфікою.

Ці методи узгоджуються в праві культурної спадщини на засадах їх пам'яткоохоронної модуляції. Характерним виявом цього є норми пам'яткоохоронного спрямування в окремих статтях Кодексу України про адміністративні правопорушення [2, ст. 92] та Кримінального кодексу України (ст. 178, 179, 193, 201, 252, 297, 298, 298-1) [3]. Пам'яткоохоронний імператив об'єднує ці та інші методи правового регулювання, що є характерною особливістю права культурної спадщини як комплексної галузі.

Право культурної спадщини України, як система, ґрунтується й реалізується на основі вироблених теорією та практикою принципів. Вони є науковою основою досягнення цілей правового регулювання в пам'яткоохоронній сфері. Принципи відображають особливості й тенденції формування та функціонування законодавства України щодо культурної спадщини і його норм.

Цьому праву, як і будь-якій галузі права, притаманні як загальні принципи, так і спеціальні. Принципи права культурної спадщини України класифікуються:

1. Загальні: 1. Принцип відповідності норм права культурної спадщини положенням Конституції України; 2. Принцип верховенства закону в системі актів, які містять правові норми щодо культурної спадщини; 3. Принцип наявності власного підґрунтя формування й розвитку; 4. Принцип спеціалізації; 5. Повнота прав і свобод фізичних та юридичних осіб у сфері культурної спадщини; 6. Визначення мінімально необхідних повноважень органів державної виконавчої влади; 7. Оптимальне доповнення й урівноваження державно-владних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів місцевого самоврядування, ін. До зазначених принципів слід віднести також принципи законності, рівності громадян перед законом, демократизму нормотворчості та реалізації права, єдності прав і обов'язків, гуманізму й справедливості, юридичної відповідальності за правопорушення інші. Усі ці принципи нерідко переплітаються із загальноправовими принципами й становлять єди-

не ціле, а також властиві як праву в цілому, так і праву культурної спадщини зокрема. [5, с. 32-37]

II. Спеціальні [5, с. 32-37]:

1. Принцип системності та комплексності в регулюванні відносин щодо культурної спадщини. Цей принцип є визначальним для науково обґрунтованого формування галузі права культурної спадщини і зумовлений закономірностями зв'язків у пам'яткоохоронній сфері. Для цієї галузі він відіграє роль інтегруючого чинника. З ним також пов'язані повнота, всебічність і якість правового регулювання відносин щодо культурної спадщини.

2. Обов'язкова охорона (захист) культурної спадщини. Цей принцип впливає із конституційної норми про те, що «культурна спадщина охороняється законом» (Конституція України [1, ч. 4 ст. 54]).

3. Державне забезпечення збереження об'єктів культурної спадщини. Цей принцип також походить із конституційної норми про те, що «держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність» (Конституція України [1, ч. 5 ст. 54]).

4. Безумовний доступ до об'єктів культурної спадщини осіб, уповноважених на це органами охорони культурної спадщини, з метою їх обстеження, ознайомлення зі станом зберігання, характером та способом використання, ведення реставраційних робіт, одержання відповідних даних, наукового вивчення тощо. Цей принцип є основою збереження матеріальних об'єктів культурної спадщини і закріплений у Законі України «Про охорону культурної спадщини» [4, ч. 1 ст. 9];

5. Повернення в Україну культурних цінностей, які знаходяться за її межами, народу. Цей принцип також впливає із норми Конституції України [1, ч. 5 ст. 54].

До них слід віднести також принципи запобігання шкоди об'єктам культурної спадщини; раціонального їх використання; особливої охорони об'єктів і територій, що мають особливу цінність; вільного доступу, по можливості, до пам'яток з метою їх екскурсійного відвідування, якщо вони вважаються придатними для цього; доступу фізичних та

юридичних осіб до інформації про об'єкти культурної спадщини; стимулювання і відповідальності в пам'яткоохоронній сфері; міжнародного співробітництва, ін. [5, с. 32-37]

Окремі принципи цього права зафіксовані в актах пам'яткоохоронного законодавства або впливають з них. Принципи права культурної спадщини не є застиглими категоріями. Вони розвиваються разом із динамічним розвитком як цього національного права, так і міжнародного права культурних цінностей. У цьому процесі деякі принципи втрачають актуальність, інші, навпаки, набувають більшої важливості.

Висновки

Виходячи з наведеного, слід констатувати: право культурної спадщини України є комплексною галуззю права, яка охоплює системно поєднані правовими методами встановлені (санкціоновані) державою однорідні правові норми, інститути та підгалузі права, які врегульовують суспільні відносини щодо культурної спадщини.

Література

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. №30. Ст.141. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України : від 07.12.1984 р., № 8073-Х. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10>.
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України : від 05.04.2001 р., № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>.
4. Про охорону культурної спадщини: Закон України: від 08.06.2000 р. №1805-III. // Відомості Верховної Ради України. 2000. №39. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>. (дата звернення: 02.12.2022)
5. Кудерська Н.І. Право культурної спадщини України. Спеціальна частина. Підручник: Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. Київ. 2015. 274 с.

АНОТАЦІЯ

The article «Cultural heritage law of Ukraine as a branch of law» reveals the actual theoretical issue that has not received adequate disclosure in Ukraine. Its purpose is to study the law of cultural heritage of Ukraine as a field of law; disclosure of the system of cultural heritage law; definition of the subject, object, methods, principles of this right, etc. It is emphasized that the field of cultural heritage law of Ukraine is at the stage of formation and in fact does not acquire proper further development due to the underdevelopment of monument protection legislation.

In this field, certain subfields have been singled out, which have already gone beyond the boundaries of legal institutions, for example, the right to protect cultural heritage or the right to popularize cultural heritage are formed as complex subfields of cultural heritage law at the intersection of public and private interests, because they have absorbed its elements, have a relatively independent aspect of manifestation of the subject of legal regulation. It is indicated that the law of cultural heritage of Ukraine includes both simple institutions (institutes of architectural heritage, protection of archaeological heritage, etc.) and mixed ones, in which there are relations that differ in form, but are closely related to others in terms of their purpose, for example, institutions import-export of cultural values; management and control; examinations; assessments; legal responsibility for violations of monument protection legislation, etc.

It is noted that the subject of cultural heritage law is a set of all the above homogeneous specific social relations in the field of cultural heritage; the object(s) of this right are objects of cultural heritage; the method of cultural heritage law is a set of means and ways of influencing participants in social relations with the aim of ensuring legal requirements for the protection, protection, preservation, use, etc. of cultural heritage objects, as well as ensuring the right to access to cultural values for every citizen. The general and special principles of this right are presented, which are not fixed categories and develop along with the dynamic development of both this national right and the international right of cultural values.

Keywords: cultural heritage law, field of law, system, subject, object, methods, principles.